

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 10. и 11. У Сомбору за Октобар и Новембар 1897. Год. XXIX.

РАЗВИЈАЊЕ РЕЛИГИЈОЗНОГ ЧУВСТВОВАЊА У ШКОЛИ.

Написао: Ст. С. Илкић.

У данашњем веку, који носи тип најгрђег материјализма, сваки истинити поклоник религије увиђа, да друштво људско у свима облицима својима утиче на развијање религијозног чувстовања, више негативно него позитивно. Ово је заиста жалосна истина. Па поред свега тога што у данашњем друштву човечанском превлађује струја апостатска, ипак постоји и ако слабија по количини своје снаге, али за то по својим тежњама врло снажна струја, којој је задатак да подигне пали углед религије, што је идентично с тежњом, да *уздигне* човечанство на степен моралнога савршенства, да га ослободи од ропскога служења телесним страстима и да потстакне у њему чежњу за постигнућем свега онога што је свето, племенито, узвишено. Школа као први и најснажнији чинилац васпитања ваља да стоји у служби поменутог струје.

*

Кад школа прима децу из родитељских руку у своје окриље, тиме она узима на се главни део оног васпитачког рада, који би дужни били вршити родитељи. Школа односно учитељ, не само да продужава на дому започето васпитање деце, него га своди у целисходнији и савршенији колосек. Породица и школа деле своје улоге при васпитању, али слободно можемо тврдити, да у тој подели, школи припада релативно већи део, јер док родитељи, често због разних околности не доспевају, да посвете какву особиту пажњу на васпитање и наставу своје деце, дотле школи у позив и дужност спада, да употреби сва могућа средства, да своје васпитанике и ученике облагороди и усаврши, јер јој је то једини задатак.

Човек има *душевне и телесне* способности. Школа као право васпиталиште мора се паштити, да све способности човечије хармонички и систематски развије; она не сме ни једну занемарити или пренебрегнути, а да се не огреша о позив и смер свој.

Према истакнутом наслову овога чланка, ми ћемо се позабавити овде једино религијозним осећавањем, које спада у душевне способности човечије. Изложићемо укратко пут и начин којим ће школа развијати религијозно осећавање, а пошто смо суштину и важност религијознога осећавања у лањским бројевима овога листа подробно изложили, то овом приликом не налазимо за потребно о томе по ново говорити.

Први и најглавнији услов, за благотворно развијање религијозног осећавања у школи, лежи у томе, да школа мора стајати у најтешњој свези са црквом, као чуварицом откривене религије. Школа не може и не сме тражити никакве еманципације од цркве, јер она прича ради васпитавања чеда св. цркве, те јој је дужност, да их облагороди и усаврши онако, како то црква захтева, као што школа не би смела развијати у својим васпитаницима дух, који би противан био државним тежњама и уредбама, и као што је она обвезана давати држави честите и корисне грађане, тако је исто дужна васпитавати и синове цркве у духу религијозном, дакле спремати цркви добре и ваљане чланове.

Цел васпитања је *морално савршенство*, а света и непобитна је истина, да је религија основа моралу и да се последњи без прве ни замислити не да. Због тога је потребно, да школе буду *религијозног* карактера, јер религија тежи, да људе учини правим људима, да од њих створи достојна чеда царства божјега и верне грађане државе у којој живе. Једино школа религијозног карактера, у којој се развијају све хришћанске и грађанске врлине, у којој се васпитаници саветују и уче да љубе Бога, да се покорављају властима и старијима, може учинити људе људима у потпуноме смислу. Тешко држави и у опште друштву људском, које за напредак сматра, да има школе без религијозног карактера, или што је још горе које религију са свим избацује из школе. Плодове оваког васпитања само ће друштво окусити, али ће се уједно и о горчини њиховој моћи потпуно уверити.

Одели ли се дакле школа од цркве, не можемо јој веровати, да ће својему задатку савршено моћи одговорити, шта више биће нам оправдана бојазан, да ће се деца у школи, услед недостатка наставе у религији, а врло често — може бити — и утицајем религији дијаметрално противних начела, с пута правде скренути и да ће се хармонички развитак њихових способности потпуно осујетити.

Црква дакле има пуно права да утиче на рад школе, а

WWW.UNILIB

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

утицај њезин је вазда благотворан и само безбожничко срце може тежити за тим, да се школа у васцелом раду своме ни у чему на цркву не ослања и у ње помоћи не тражи.

Борба која се доста од дугог времена води противу школа религијозног карактера, кад било, решиће се победом религијозних школа. И данас већ можемо навести неколико примера у овом погледу.

Француска влада је 1880. године из свију својих школа искључила наставу у вери као наставни предмет; након петнаест година т. ј. 1895. године, издала је наредбу, којом се религија поново ставља у ред осталих редовних наставних предмета.¹⁾

У Пруској постоји извесна струја, која свим силама тежи и ради на томе, да се школама даде религијозни карактер.²⁾

У Доњо-Аустријском сабору поднесен је не давно предлог за промену школскога закона; између осталог у истом предлогу се особито наглашава оделење мушке деце од женске, а тако исто и оделење хришћанске (разуми: римо-католичке) деце од нехришћанске (јеврејске), чиме се иде за тим, да се школама даде религијозни карактер.³⁾

Ово су све јасни знаци, да људско друштво увиђа велику корист религијозних школа и да стиче уверење, да школа једино у свези са црквом може свој благородни позив савршено и на корист човечанства вршити.

*

Изложивши у кратко потребу везе међу црквом и школом, прећи ћемо на средства и начине помоћу којих се религијозно чувствовање у школи развијати има.

Прво и најглавније средство у овом погледу јесте предавање *науке вере*, као главног наставног предмета.

Света је истина, да престо религије није у *уму* већ у *срцу* људском, али се ипак за то не може спорити потреба учења и разјашњавања оне науке, коју нам религија као откривену вољу божију пружа. Настава у вери предузима се у школи у првом реду, да се ученик упозна са садржином оне науке, која сачињава предмет религије, јер без познавања науке религијине, искра вере која се налази у срцу људском никада се не би могла развити, шта више остала би пушта слутња, која би се у недостатку познавања поменуте науке, врло лако могла угасити или у неразумно сујеверје преобратити,

¹⁾ в. „Мир“ од 1895. год. — ²⁾ в. „Учителски Товариш“ бр. 5. 1897. год. — ³⁾ в. „Напредак“ бр. 9. 1897. год.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

У другом реду, проучавањем божанске науке, срце и воља у младежи се крепи, те им се тако у души ствара плодно земљиште, које ће напитано високим и светим истинама, да донесе као плодове дивне врлине, које човека треба да красе и приводе савршенству. Разумевањем божанске науке (у колико је то могуће), развија се она искра љубави, која је усађена у срцу људском према Створитељу и према стварима небеске и надчулне природе.

За целисходно налазимо овде прозборити коју реч и о методу предавања наставе у вери у народној школи. У овом погледу изложићемо овде мишљење једног страног богослова-педагога, с којим се ми у свему слажемо. Он о односном предмету ово говори: „Ако мислимо, да ћемо религијозни живот у народу разбудити и учврстити тиме, што ћемо гонити малу дечицу од 7—12 година, да само на изузет уче изреке и катихизис, — као што се то код нас свугде чини — треба да знамо, да је таково мњење производ необразованог и мрачног разума. Механичним и бесмисленим рецитирањем речи из катихизиса, молитава и читавих гомила духовних песама, не само да није могуће разбудити код деце љубав према Богу, и не само да нисмо у стању учинити, да им побожан живот постане душевном потребом, него ћемо их тиме само отуђити од религије. Са свим други облик узима настава у религији, када се у место богословско догматичне науке — која се у катихизису садржи — предузима очигледна метода, те се помоћу добрих и лепих слика из живота Спаситељева живо представе ученицима сва дела Његова. У свези с овим могу се задавати деци, да уче на изузет оне изреке Спаситељеве, које је Он изговорио у најважнијим тренуцима Својега живота. То би била животворна хришћанска наука, која би одмах сложила у срце детиње све оно, што се садржи као наука св. цркве у 2—7 члану симбола вере.“⁴⁾ Овоме имамо додати само то, да ми нисмо против катихизичке (догматичне) наставе у вери, само да се иста има предузимати у старијим разредима народне школе.

При предузимању читаначких предмета поучне и моралне садржине, вазда треба исте предмете доводити у свезу са причама сродне садржине из Светога Писма; такође треба ученицима дати поуку у религијозном правцу.

Када се говори с ученицима о природним појавама, вазда им треба обраћати пажњу на премудрост и свемогућство божје, који је овај свемир тако величанствено створио и дивно уредио, у

⁴⁾ в. „Воскресное Чтение“, бр. 6. 1861. год.

WWW.UNLIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

њему сталне природне законе установио и који њиме тако мудро управља.

Као средство за развијање религијозног осећања у школи, служи употребљавање за писање изрека из Св. Писма. Смисао ових изрека има се пре писања деци тачно разјаснити. Осим тога лаке изреке треба задавати, да ученици и на изузет науче. Такође саветовати ваља деци, да тако исписане библијске изреке код куће родитељима читају, јер се тиме врло често пружа прилика, да и родитељи код куће поведу разговор у овом правцу, те да своју децу на чинење добрих и богоугодних дела упућују.

Школи односно учитељу пружа се често врло важно средство за развијање религијозног осећања, и то приликом кажњења. При извиђају преступа, увек се мора с религијозно-моралне стране утицати на преступника; напомињати му све оне наредбе божје, које је преступио и о које се огрешио, и тиме побуђивати у њему кајање и уједно побудити тежњу за чувањем и одвраћањем од зла не из страха од казни, већ из тежње да се религијозно-морални закон не повреди.

Догоди ли се да који ученик оболи или га која друга несрећа снађе, то се и том приликом може утицати на религијозно осећање тиме, што осталу школску децу том приликом треба потсећати на милосрђе и доброту Божију, који ће болнога излечити, а несрећном и ојађеном утехе пружити.

Као што је при домаћем васпитању, за развијање религијозног осећања од врло велике важности *молтва*, тако исто је она потребна и у школи. Свака школска настава има се започети и завршити молитвом. — Осим тога молити се Богу ваља с децом, када звоно звони и позива верне на богослужење, или опомиње на главније моменте при богослужењу, такође и при оглашавању умрлих треба да се ученици с учитељем Богу моле за упокојење душе умрлога.

Школска деца дужна су са својим учитељем редовно посещивати богослужења и на њима учествовати појањем, читањем и облачењем. Особито треба старију школску децу обучити лепом и складном појању, и разјаснити им важност учествовања при богослужењу и потсетити их на потребну душевну спремност за обављање дотичне службе.

*

Дужност нам је на крају напоменути, да је *добар пример*

учитељев такође једно од најважнијих срестава у погледу развијања религијозног осећања код деце. У побожности, у љубави према цркви, у уважавању црквених установа и у поштовању свештеног чина, учитељ мора предњачити својим ученицима. Без примера учитељева, речи ће му бити од веома мале вредности; дела морају сведочити о искрености речи и мисли му. Благим, кротким и од сваке суровости слободним понашањем према повереним му ученицима, а и иначе према свакоме с киме год у додир долазио буде учиниће, да ће постати у очима својих ученика образац живота религијозна, човека хришћанина, коме ће се паштити да подражавају.

Осим поштовања и љубави ученика му и других честитих и поштених људи — која ће таког учитеља вазда пратити, колика ли ће му награда бити на небесима, *јер ће онај који обрати грешника с кривога пута његова спасти душу своју од смрти и покрити мноштво греха*, говори св. Апостол Јаков⁵⁾. Сваки човек, који другога на добро упућује, тиме га већ посредно одвраћа од чинења зла, дакле своди га са грешнога пута и узводи га на стазу правде, што у поменутом случају чини и учитељ, утичући добрим примером на своје ученике, а по угледном положају свом и на друге људе, у којих још има поље примчивости за добро и одвратности према злу. Благо таком учитељу *ибо мзда јего многа на небесех!*

У Сомбору, месеца маја 1897. год.

СЕДНИЦА ШКОЛСКОГ САВЕТА држана 16. Октобра 1897. године.

У четвртак 16. Октобра о. г. држана је пре и после подне седница високославног Школског Савета у Карловцима под председавањем Његове Светости патријарха српског Георгија Бранковића. Присутни чланови су били: Др. Ника Максимовић подпредседник, прота Јован Борота, Стеван Лазић, Теофил Димић, заменик главног школског референта Н. Ђ. Вукићевић, и народни секретар Др. Лазар Секулић, перо је водио Милан Меандић први бележник.

Заменик гл. школског референта ставља на сто Школскога Савета њиме израђени опширни извештај о раду Школскога Савета и о стању српских народних, виших девојачких и српских учитељских школа за време од 1890/1. до 1897/8. школске године, који је извештај по наредби високославног Школског Савета израђен и за

⁵⁾ Саб. Посл. Јак. гл. 5. ст. 20.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

штампање спремљен, па моли да се исти предходно једном под-
одбору на прочитање преда.

Решено је: члану Школског Савета Стевану Лазићу и на-
родном тајнику Дру Л. Секулићу нацрт овај предати на прочитање,
како би се у идућој седници са мњењем њиховим прочитао и по
том по наредби српског народног Сабора штампати и истом славном
Сабору поднети могао.

Пошто пак из темишварске и вршачке епархије још нису
стигла овоме Савету потпуна дата о деци која свакидашњу и пов-
торну школу полазе; то ће се пожурити заменик епарх. школског
референта за темишварску и вршачку дијецезу, да та дата најдаље
до краја новембра о. г. Школском Савету под теретом најстрожије
одговорности поднети има.

Знатнији послови, који су у овој седници решени, били су ови:

Преузвишени г. краљ. угарски министар богочасти и јавне
наставе доставља 40 свезака бојадисаних грбова краљевине Угарске
и здружених земаља, с молбом да се подручним учитељским и ви-
шим народним школама бесплатно раздаду.

Расположење је учињено, да се српским учитељским и учи-
тељичким и вишим школама непосредно, а осталим градским шко-
лама у Угарској преко епархијских школских власти грбови ти за
школске библиотеке, као дар вис. кр. угарског министарства бого-
части и јавне наставе распошљу.

Услед представке епархијског школског одбора будимског,
да се сиромашним школама у тој епархији, за одржање вероиспо-
ведних школа у помоћ што скорије притече, учињено је располо-
жење, да у малим општинама у крајњем случају — ако се оспо-
собљени учитељ не нађе, — местни свештеник дужности учитељске
уз известну награду одправљати има, што је и од стране високе
државне владе дозвољено.

По препоруци епархијског школског одбора будим-
ског дозвољено је привр. учитељима: Цветку Ћићићу у Ловри, и
Верчевићу у Кишфалуби, да могу на свршетку ове школске године
у учитељској школи сомборској испит из првог приправничког раз-
реда приватно полагати.

Исто тако бившем учитељу безедечком, а сада ванредном
слушаоцу I. разреда учитељске школе сомборске Светозару Печуј-
лији дозвољено је, да на свршетку 1897/8. школ. године испит из
истог разреда приватно полаже.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

www.univ.rs

Прочитан је и са одобрењем на знање узет извештај управе мушке и женске учитељске школе сомборске, на почетку 1897/8. школ. године. У мушкој учитељској школи сомборској примљено је у I. разред 20; у II. разред 23; у III. разред 15; у IV. разред 16; свега 74 приправника.

Од примљених у I. разред приправника двојица разред понављају; седморица су прописане предходне науке (IV. гимназијски, реални, или грађански разред) са добрим успехом свршили и примљени су на основу својих школских сведочанстава. — У смислу превише кр. уредбе за српске народне школе, и услед дозволе вис. Шк. Савета, одржан је 30. и 31. Августа у мушкој учитељској школи сомборској пријамни испит из науке вере, српског језика, славенског, мађарског и немачког читања, рачуна, земљописа, историје и малог црквенога појања за оне младиће, који су без потпуно свршених преднаука намерни били ступити у учитељску школу. Пријавило се на овај испит 22 ученика, од којих су само једанаест испит овај с добрим односно довољним успехом положили и на основу тога су у учитељску школу примљени, а остали су због недовољне спреме одбијени.

Сви мушки приправници су Срби православне вере, понајвише родом из Угарске, а један је само из краљевине Србије.

У женску учитељску школу сомборску примљено је у I. разред 30; у II. разред 37; у III. разред 28; а у IV. разред 33 приправнице. Свега 128.

Све ове ученице примљене су на основу свршеног IV. разреда више девојачке или грађанске школе. Међу њима има 125 Српкиња православне вере, а три су Мађарице римске вере, али све три знају српски. По завичају највише има приправница из Угарске и Славоније, четири су родом из Босне а једна из Херцеговине.

У пакрачкој мушкој учитељској школи примљено је у I. разред 14; у II. разред 12; у III. разред 18; у IV. разред 16; свега 60 приправника. Ови су понајвише родом из Хрватске и Славоније, а поједини из Угарске, Босне и Црне Горе, и сви су Срби православне вере.

Из женске учитељске школе у Горњем Карловцу извештај о примању ученица за ову седницу није приспео.

У свези са овим прочитан је и на знање узет извештај управе мушке учитељске школе у Пакрацу, о освећењу здања учи-

тељске школе, које је набављено и за школу преустројено о трошку епархијског приправничког фонда тамошњег. У том здању осим 4 дворане школске и других нужних просторија за писарницу и кабинете, налази се у I. спрату довољан број спремљених соба у којима су станови за 42 приправника и за надзорника интерната. Приправници који у интернату станују уживају тамо за сада стан, огрев и осветлење и то сиромашни бесплатно, а имућнији плаћају 3 фор. месечно. Привремени управитељ те учитељске школе Никола Шумоња, постављен је од епарх. школ. одбора пакрачког за надзорника интерната овог, и у то име ужива у здању том бесплатан стан.

По извештајима управа виших девојачких школа, уписано је у Новом Саду у I. разред 52; у II. разред 39; у III. разред 30; у IV. разред 45; свега 166 ученица. — У сомборској вишој девојачкој школи уписано је: у I. разред 23; у II. разред 19; у III. разред 13; у IV. разред 15; свега 70 ученица; од којих су 67 редовне, а 3 приватне. — У панчевачкој вишој девојачкој школи има ове године 78 ученица.

На расписани стечај за математику и природне науке на виш. дев. школи у Панчеву, пријавиле су се две молитељице, од којих је само једна Исидора Секулићева оспособљена за учитељицу грађанске школе, и ова је сама правосл. црквеној општини панчевачкој на избор предложена.

Раздате су приправничке стипендије из клирикалног фонда по 80 фор., и то 10 стипендија приправницима мушке сомборске учитељске школе; 15 стипендија приправницима пакрачке мушке, и 15 стипендија приправницама горњо-карловачке женске учитељске школе.

У ствари суспензије Вл. Ст. учитеља у Б., — против које је овај призив учинио, — одлука епарх. школ. одбора темишварског потврђена је, а призив поменутога учитеља Вл. Ст. као неоснован, одбијен је.

„Српска Граматика“ за више девојачке школе, од Јована Благојевића, која је по одобрењу Школског Савета штампана, примљена је за учевну књигу у вишим девојачким школама, а за сада и у нижим разредима учитељских школа, а молба сачинитеља ради награде поднеће се с препоруком вис. Саборском Одбору.

Исто тако издата је наредба, да се Српска Читанка за више девојачке школе од Мите Ћорђевића, у вишим девојачким школама за школску књигу употребљавати има.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

На питање управе више девојачке школе новосадске, да ли се може дозволити свршеним ученицама IV. разреда таквих школа, да својевољно понављају разред; одговорено је, да се сме и може то дозволити, и да се донесена сведочба из друге школе има реченим ученицама повратити.

Катарини Стајићевој свршеној ученици IV. разреда грађанске школе у В. Кикинди, на молбу њену дозвољено је, да се може накнадно у I. разред учитељске школе уписати.

На молбу свршених ученица IV. разреда више дев. школе новосадске: Ане Рајачићеве, Исидоре Стеријине и Катарине Бошњаквићеве дозвољено им је, да први криправнички разред приватно уче и да могу на крају 1897/8. школске године испит из тог разреда на женској учитељској школи сомборској полагати.

Осим тога решене су још неке молбе учитеља, приправника пакрачке учитељске школе и приватних ученица панчевачке више девојачке школе.

Школски Савет у овој својој седници решио је 90 предмета.

В.

О РАЗНИМ ДЕЧЈИМ КАРАКТЕРИМА.

(Свршетак.)

Чврст или челик-карактер ваља истаћи над свима урођеним особинама душе човечје. Челаде оваког кова је радено, јаке воље, стална правца. Овакав карактер мећемо на прво место једно с тога, што је у опће делање виши ступањ, савршенији облик, у којем се изјављује живот човечји, него просто осећање и примање утисака, и за то што у овога карактера нема једностраности као у других. Осећање, та прва степеница бића човечјег, може бити без суђења и делања, а делање се не може ни замислити без осећања и мишљења. Човек чврстога карактера је племенит, енергичан, од начела, гвоздене воље, одрешит, доследан, сталожен, смишљен, срчан, истинит и поуздан, он нигда не губи из вида смерове и мете своје. На младићу ћемо познати ову природну особину по његову одлучном схватању позива му у животу, по истрајном спремању за позив свој, по сталној жудњи за знањем, које спада у његову струку, по срдачности и топлини осећаја његових и по побеђивању страсти, даље по непоколебивој верности пријатељу, по плановима пунима полета, који више пута превазилазе снаге његове, најзад и по осетљивости према свему оном, што му у образ дира. Мушкарчић

оваке природне склоности није тако живахан и не изгледа тако духовит као дете површна и слаба карактера. Но он је већ у тим годинама истрајан у сваком раду и увек се креће у једном правцу. Рад је све да својим очима види и испита. О свачем размишља не примајући за готов новац ништа, смишљено приступи к сваком послу и с равномерном брижљивошћу га довршује, покорава се закону и авторитету, но одупреће се свакој сили и неправди, а закону, који је сам себи поставио остаје до века веран. Он не схвата лако и брзо, но схвати ли једном нешто тога се држи, озбиљност га не оставља ни на игралишту ни у школи за скамјом, добар је друг и пријатељ ономе, кога срце његово изабере, но сваком се не приљубљује, не заподева кавге но који пут хоће да се господарски влада, да заповеда, слабије узима у окриље не да им се намеће и за старатеља. Радије се поносно повлачи, него што се тиска напред, увек остаје честољубив, не престаје себе ценећи, понос му не да, да лаже, одважан је толико, да сваком рекне у очи истину, и себе нигда изневерити неће. Он увек више чини него што му званичне дужности налажу и захтевају од њега, сем звања свога ревно се и истрајно лаћа и другог посла, који особито милује. Благодаран је посао васпитавати и образовати дечка са оваким урођеним особинама. Да како да су таки карактери ређе појаве. Велики људи су из овог кола. Истрајност и рад дижу човека на висину велеумности, Без ових својстава је велеумност кобан дар природин, ако се у опће да замислити велеумност без њих.

Сомбор.

Милутин Гавриловић, свештеник.

О НЕШТО О ЗБОРНОМ ЧИТАЊУ.

И ако зборно (хорално) читање није новина, ипак ћу проговорити коју о истом, јер се код нас као да сад тек за њега интересују, а по себи је то особито важан моменат у практичном нам раду учитељском, пошто се и њиме хоће да постигне све боље циљ читања, тог *првог* и *најважнијег* предмета школског.

Пре но што пређем на зборно читање и важност му, да видимо у кратко важност и значај читања у опће.

Многи и многи и међу учитељима држе да је читање најлакши предмет. За то ћемо често чути, како неки радећи нпр. у првом разреду „чекају час, кад ће почети деца читати, па је онда

лако“, или како по неки у вишим разредима „олакшавају“ себи рад пуштајући децу сама да читају! Међу тим узев на ум ма само ову кога вредног учитеља: „Јеси л' разумео?“ запиткујући сваки час читача, и нехотице нам се *истиче* особита важност тог запиткивача, којим јасно учитељ жели да чује је ли *разумео* његов читач оно, што чита. Осведочи л' се учитељ, да му је читач разумео, што је читао, он је задовољан. И треба, да је задовољан, *јер је право читање мишлење*, по коме читање није *циљ* већ *средство*, да можемо разумети предмет, који читамо. Мислити и предмет потпуно схватити, то је круна и плод на дрвету читања; рекао је педагог Дистервег, кога Немци зову другим Песталоцијем.

Као што се врло лепо каже у народу: „Реци што, да те видим ко си“, тако се може рећи и за читање у школи и ван школе: читај, да те видим шта знаш; јер ћемо по читању најбоље, а и врло лако видети рад школе, којој је задаћа да образује формално и материјално т. ј. да спреми децу у читању у тој мери, да им читање буде средство, а разумевање, схватање да им буде циљ. По оној: „Боље је умети, него имати“, боље је *умети* читати, него знати читати, а не умети се њиме користити; *јер је право читања сврха непрестано образовање кућећи знања и искуства из живота и света.*

Кад је читање, као што рекох, први предмет школског рада, јер је то свестран душевни рад, а сврха му је непрестано образовање, онда је јасно да му морамо обраћати особиту пажњу, да га усавршавамо. Усавршавање читања је у главном тројако према елементима. Прво је обично али механичко читање, које неки зову и техничко, јер му је смер да увежба течност, брзину. Друго је логично читање, коме је смер да увежба читање према смислу, да се може предмет разумети. Треће је естетичко читање коме је задаћа да увежба читаоце према смислу истичући и гласом важније моменте, који треба да утичу на чуствовања.

И ако смо, ево, навели тројако читање, ипак не смемо ни помислити, да им у школи није један циљ: развијање сила душевних постепено у тој мери, да можемо после сами радити т. ј. читати и читањем себе даље дотеривати. Да се дође до ваљаног читања, чита се и механички и логички, па и естетички. За свако ово читање имаде и методичких правила, којих се морамо држати да сигурнијим путем дођемо до ваљаног читања. Свако ово читање захтева вежбања, вежбања и опет вежбања.

У овом раду мора да је забављена читава школа. Елем учитељ имаде пред собом множину, те ће према томе онда постигавати све бољи успех, што ће их од те множине све више и више бити способних да читају као што треба. Учитељ, дакле, имаде посла са множином, од које што више спремимо, образујемо, ма у ком предмету, тим се више цени и рад нам. Да би постигли успеха са читавом том множином деце, или бар са већином, мора се, само се каже, *укуино* вежбати; јер укупним вежбањем је, ако не читава множина, а оно већина *зорађена, заинтересована*, што је баш главно у сваком раду, а нарочито у школском.

Вежбање у читању укуино зове се зборно читање, које се код нас сматра као новина, што није; а је особито згодан начин за вежбање у читању, те ћемо на овом месту коју о њему да прозборимо.

Напред смо видели у кратко важност и значај читања у опће споменув и крајњи смер истог. Сад ћу, пре но што пређем на зборно читање да изнесем прву сврху, коју мислимо постићи читањем.

Основна народна школа је према свом значају у првом реду место за образовање народног језика, а овај је тек средиште сваког даљег образовања било по предмету, било по струци. *Читање је део наставе у језику, а први циљ јој је изучавање језика, разуме се, материнског, без којег не може бити ни говора о образовању, а мање о природном, ваљаном образовању.*

Кад је то тако, онда је учитељу света дужност, да свим дозвољеним и оправданим начином упућује ученике да читају тако, *како ће им читање бити врело образовања.* И како од прилике да радимо?

Као што нам је одмах, првих дана, кад дете пође у школу, дужност да разговорима упутимо малише, како ће лепо мислити о оном што их будемо учили и питали, па да нам могу дати ваљана одговора, елем ударамо им темељ ваљаном мишљењу тако нам је дужност одмах, при првом читању пазити и упућивати да чисто изговарају и правилно да наглашују. У таквом, ваљаном раду већ са механичним радом ваља спајати лагано, постепено и где треба и т. з. *мелодичко и ритмичко* читање, која су укупно т. з. *естетичко* читање, о којем смо већ споменули у главној подели читања на механичко, логичко и естетичко. Мелодичко и ритмичко читање састоји се у томе, да се речи јасно изговарају, правилно нагла-

шују обазирући се особито и на знаке интерпункције, а певуцкање (певање) угушујући.

Да би ово потпуније и тачније извели, у доброј се школи служи *зборним* читањем особито у *нижним* разредима. А за што? Са свим из оправданих разлога. Док при читању појединаца дотеривамо изговарање, нагласак, ток читања тога појединог читача или највише неколицине особито вредних и пажљивих ђака, то при зборном читању приморавамо *све*, да се у реченом дотерују. То је с позитивне стране, а с негативне одгањамо расејаност и сваки узрок непажње.

Зборно читање побуђује добру *вољу* за радом, што је свакако једна од најбољих услова за сваки, па и школеки рад. Како зборно читање иде за тим да усавршава изговор и тачно наглашавање, у исти мах утиче и на развијање *говорних* органа, који нам дају боју гласа према својој развијености.

Баш за то, што у зборном читању учествују сви, мора му се посветити и много времена и труда, да дође до степена вештине, кад ће и *слабији* моћи упоредно са бољим складно читати, кад ће зборно читање да личи музици, која изазива и оплемењује чувства, јер и читива тоном садржаја свога морају да утичу, да се постигне било етична, било естетична циљ.

Правилима, која се односе на читање у опће, а учитељима још из школе познатим ваља додати правило: *да учитељ пре читања мора одредити према садржају читива такт, кога ће се ученици држати*, јер нећемо читати нпр. читиво веселог садржаја као тужног, историјског као из природних наука итд. Поред правила да учитељ напред растумачив садржај чланка сам прочита читиво, да одреди тон, висину и брзину гласа ваља му добро пратити читање и оком и ухом, јер ће тако контролишући читање уливати ученицима *вољу* за радом и све ће више побуђивати *интересовање* у ученика за предмет, који се чита и ојачаваће свест т. з. умења т. ј. сваки ће од ученика тежити да и он *може*, да и он *уме* баш онако прочитати, како је господин учитељ показао. Из овог јасно изалази, да читање у основној школи треба да је више *интензивно* него екстензивно, што ће се, једнако, постићи по оном правилу: Боље је да *сви* ученици прочитају једно читиво двадесет пута, но двадесет читива једанпут. (Дистервег). А то је баш начело зборног читања.

Гледе исправака (коректуре) је важно, да их поједини од ученика чине и онда све дотле према исправку сви да читају, док

не буде добро. У случају, да не би могао исправити ко од ученика, онда нека исправи учитељ.

Што се тиче читања у опће, вреди и за зборно читање; а то је, да по оној *nulla dies sine linea* не сме проћи дан да се не чита, јер у основној школи сваки скоро предмет пружа прилику за читање.

Не хотећи се даље упуштати у правила, која су учитељима, као што рекох, већ из школе позната, намера ми је као немеродавном стручњаку да истакнем зборно читање и да упозорим браћу учитеље на важност његову, о којој ће се сваки већ при првом покушају уверити. Шта више у важност зборног читања може само онај да не верује, који није покушао!

Елем негујмо зборно читање, ако хоћемо да постигнемо жељени успех читања!

Јов. Јанко Кнежевић.

О ДЕЧИЈЕМ ЈОГУНСТВУ.

Пише: Душан Ћурић, осечки учитељ.

Заиста је јогунство једна од најружнијих мана, која изазива у човека афекат (раздражицу) при којој се врло тешко одржати у мирном душевном расположењу спрема јогунаста чељадета. Највеће несретне случајеве проузрокује јогунство, не само код деце, него и код одраслих, а особито тамо, где се од млађих захтева послушност, тачно вршење свих заповеди претпостављених. Ваљда нема нигде више случајева јогунства као у школи код оне деце, која су тврдоглава, проста и до крајности јогунаста. Са таквом децом има учитељ велику душевну борбу и с јогунастим и са самим собом. Па тешко сваком учитељу који се не може уздржати у тренутку када га јогунасто дете изазове и раздражи, да га телесном казни умири и да га приволи да изврши заповед, јер што се човек више труди да му јогунасто дете под „мораш“ изврши налог, у толико се више јогунство рађа, и тиме све јаче узбуђује крв у старијег. И тада у тренутку избије коначно стрпљење, које се претвори у раздражицу у којој се видљивим, конкретним поступком приморава млађи на покорност. Па зар се један случај десио да је учитељ у љутини нехотице ћушио дете по глави на онако место, где је најслабије, те је дете одмах мртво пало на земљу, а ако није одмах, оно се разболело и у току док болест озледе није извршила своје, дете умрло. И онда је учитељ био не само губитком службе

лишен, него још и судбено кажњен и тиме не само себе већ и своју породицу унесрећио.

Јогунство, као и зла ћуд, обично избија у онога детета које је колеричне нарави, т. ј. које је врло осетљиво, које уме брзо да плане, и коме нису нужне, шта више опасне телесне казне, јер таково дете ћеш поразити само лепим, али дирљивим говором у кратко изреченим, и побудити да се брзо покаје. Али ако се јогунасто дете срамоти под смехом и изразима: глупаче, лудо, магаче, и другим непристојним речима, па још ако се дете гони да се покори, баш онда ће учитељ наићи на још већи отпор, још већма ће га изненадити унутрашњи немир а детиња даља упорност изазваће још јаче раздражење. Ко није имао неприлика са јогунастом децом, тај не зна сам себе задржати у часу кад му јогунство непослушна детета крв помути. С тога ћу неколико примера да наведем, у којима се могу видети, могући несретни случајеви због јогунства, и због учитељеве несмотрености. Примере сам забележио по разним случајевима који су се у истини догодили, а које сам по казивању од разних старих учитеља слушао.

У селу К... учитељ је предавао ученицима IV. р. једну лекцију из земљописа. Учитељ беше оштар човек, који је, и у војништву, научио ред и строгост, па му је и у школи доиста владао прави војнички запт. За време док је у школи што говорио, владала је тишина, ни један да главом мрдне, а ако је што дошаптао, онда је одмах било батина. Да се које противило по други пут на учитељеву заповест, онда је исто горко оплакало, а неваљало и несташно дете не боји се ни батина. У сред предавања учитељева, из треће клупе једно дете викне: „Молим господине, Миша ме штита!“

„Шта?“ викне учитељ, намргодивши се на Мишу, а то је већ био знак прекора учитељева, које је осетљиви Миша разумео, те не могавши трпети да се учитељев гњев и прекор на њега изврши, устане одмах и рекне: „Молим ја га нисам ни дирнуо, он лаже.“

Учитељ се још већма разљутио што га деца обмањују, па мислећи, да Петар заиста лаже, у часу приђе Пери и покири га за уши, говорећи: „Оћеш ти хуљо још лагати? Доста си ти мене варао, већ сам сит твојих обешењаклука! Седи, лудо једна! Идеш две године у IV. разред, ништа не знаш у школи, а лагати, то знаш! Ко је лажа, тај хоће и да краде!“

УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА
www.unilib.rs Пера, који доиста беше један од најлошијих ђака, иначе брзоплет и осетљив, дакле колерична темперамента, усљед учитељеве казни коју је он (истина невино) претрпети морао, поче плакати, а кад га је учитељ стао погрдним речима срамотити, што је било за њега као жеравица на длану, истргне се испред учитеља, на сав запурен и накомтрешен викне на учитеља: „Шта ви мене кирите? Јесте ли ви видели да он (Миша) мене није штисао? Чекајте само док ја кажем мом баћи (то је старији Перин брат, момак) добићете ви од њега ђулу у главу!“ Деца прснуше у смеј.

Учитељу није требало више. Крв му се узмути, а оне речи које је Пера пред децом изговорио, толико га распалише, да је одмах лешковцем ошинуо Перу по леђи неколико пута тако, да се овај све увијао од бола, а маснице нема сумње, да су се одмах познати могле.

„На ево ти! Оћеш још брбљати!“ викао је разљућени учитељ који, се од силне раздражице није могао уздржати. По лицу је био блед, а очи му гораху од љутине.

Но не сврши се на том. Пера ћипи у љутини да учитеља ђуши, а то је опет био повод још већој несрећи. Учитељ га ухвати за косу, па га изведе на поље да клечи. „Нећу!“ викне Пера.

„Клечи!“ викне учитељ.

„Нећу! па да сте мој отац рођени“, бречне се Пера.

„Нећеш!“ рече учитељ, па га опет у љутини неколико пута ошине, тако, да је Пера од бола пао на патос.

Од учитељева предавања ни речи даље. Деца дрхтаху од страха, а кад беше време да се иде кући, учитељ их пусти кући. Деца се разиђоше кућама. Па и Пера дошавши кући, приповеди своме оцу све и показа му маснице. Отац, без оклевања оде котарском суду и тужи учитеља, где се испоставило да је учитељ крив због нанешене телесне озледе, која прекорачује границу учитељеве казни. Учитељ буде осуђен на месец дана затвора, или да плати, тужитељу 150 фор. Исти учитељ, да не би изгубио службу с разлога што би у суду био затворен, мораде од своје криво заслужене плате, давати у 10 месечних obroка по 15 фор.

У селу М..... читали ученици III. разреда из „Српске Читанке“ један читаначки предмет. Сва су деца пазила у књигу, само се Гавра нешто забављао и немирно седео, играјући се са неком играчком испод клупе.

„Шта то радиш Гавро?“ упита учитељ.

„Ништа!“ одговори Гавра.

„Оди овамо, и донеси то чиме се играш!“ рече учитељ љутито.

Деца подигоше главу, да виде шта ће бити с Гавром. „Молим ја немам ништа!“ рече Гавра, као да га се не тиче учитељева заповест, па сеђаше непомично у клупи.

„На поље! кад ти кажем!“ рече учитељ опет љутито.

Гавра ћути, мирно седи и не слуша шта му учитељ говори.

„Молим ето Гавра неће да иде на поље!“ викне једно ђаче.

„Шта? зар не ћеш ићи напоље?“ викне учитељ и пође с прутом Гаври. Чим је Гавра спазио прут, одмах зграби свој шешир, те преко клупа стаде бежати, да утече из школе.

„Ухватите га!“ викне учитељ. Старија и јача деца потрчаше да ухвате Гавру, али јест, Гавра бржи па у двориште, а из дворишта кроз башту па преко плота, а деца за њим и амаха да га ухвате. Али Гавра употребио сву своју снагу да само умакне, те скочи на повисок плот, али скочивши с њега запе, и како је несретно пао, убоде се у бут ножићем који је у шпагу имао. На месту паде као мртав и не мицаше се, а деца, дошавши до њега, кад га видеше да лежи, вратише се натраг у школу, па рекоше учитељу да је побегао у башту па лежи. Учитељ мислећи да је тако, остави школу, узме прут и пође у башту и кроз вратаца уђе у башту, у којој је Гавра обливен крвљу, викао и плакао.

Кад је дошао учитељ близу њега, види кржаве чакшире, те се сав упрепастио. Одмах га даде по послужитељу однети у своју собу, рану испрати и добро привезати, а онда га сам на своји коли однео родитељима, где је учитељ једва једвице себе опрао и мирним путем прошао.

У селу К.... учитељ беше човек оштар и нагао. За сваку кривицу је телесно кажњавао, само ако би се ко потужио на кога. Једанпут дође нека удовица, па се потужи на неког Симу, ученика IV. разреда, да јој сече младе воћке у башти и тиме јој велику штету наноси. Учитељ изазове Симу напоље, испита га, овај призна. После неколико дана, тужи Милан, да му је Сима украо 5 новч. Учитељ оштрим и заповедајућим гласом позове Симу, да одмах врати Милану 5 новчића. Сима се брањаше да није ни видео а камоли узео 5 новч. Учитељ не имајући стрпљења, заповеди Сими да изађе на поље, и да му Јован удари три.

Сима не хтеде. Учитељ мораде доћи, да га сам извуче из

Уклупе. Општи смеј у школи. Једва с натезањем изађе Сима на поље. Сад га хтеде учитељ сам да казни, али се Сима не да ни додирнути. Учитељ се уздржавао од нагле раздражице, трпио је и неколико пута га опоменуо да се покори заповеди. Сима у пркос не хтеде. Учитељ не мога више издржати, него га силом избије и то тако љуто, да је од болова одлежао неколико недеља, али ни учитељ није боље прошао.

Сима је после опет ишао у школу, али не дуго, па се поново разболе и за кратко време и умре. Његови родитељи су водили срце на учитеља, а Симица старија браћа, су сматрала учитеља да је убица њихова брата, те га више пута у вече вребаху да му се освете, што се заиста и догодило. Једне зимње вечери, кад се учитељ од суседове куће враћао кући, дочека га под дудом један човек, пукне из револвера, но не погоди га у срце већ у десну руку. Учитељ викне у помоћ и паде онесвешћен на земљу, а осветник утече. Ма да је осветник био кажњен судбено, ипак је учитељ сам себе унесређио, јер више није био способан за учитеља, пошто су му пола руке морали одсећи.

Још много примера бих вам могао навести, али на што, држим да ће из ово неколико истинитих примера, моћи сваки увидети, да заиста дечије јогунство, а особито оно упорно: „Нећу!“ изазива у учитеља раздражицу, иза које сумњам да се који могао лако умирити. Него, да те јогунство дечије не распали, имај на уму зле последице које може произвести, твоје немирно расположење. Прут нека ти није главно средство којим ћеш приморати децу на покорност и послушност. Лепо, мудро и очинско твоје поступање нега више делује на дечија осећања и душу њихову. Заслађуј им науку лепим песмицама, које се певају и декламују. Причај им чешће онаке приповетке из дечјег живота, које ће својом моралном садржином као корисна лектира, утицати на њихов разум, вољу и нарав. А како ћеш излечити јогунство, или како ћеш се спасти од раздражице у тренутку кад ти се из ненада појави јогунасто дете држим, да ће моћи сваки то чинити као што сам ја чинио ево већ са неколико примера, а држим да их има које још бољи начин имао, да је сваке хвале достојан.

Првом јогунастом детету, коме сам рекао да остане у затвору после школе, и које је наравно рекло да неће остати и да ће утећи, нисам по други пут рекао: мораш, или... видићемо... или... ако не останеш бићеш кажњен... него сам рекао сасвим хладно

и с осмејком: „Па добро! Кад ти као дете мени твоје учитељу тако кажеш „нећу“, не мораш остати; сад бар знам да си јогунаст. То се од тебе нисам надао да ћеш мени тако шта рећи, хвала ти!“ То је било око 9 сати. У 10 сати пустим сву децу на одмор. Двориште велико, дан леп, а деца уживају у слободним часовима. Усред игре умешам се и ја, па им показивах једну игру, коју они нису знали. Деци то беше мило што сам се и ја њима придружио, па ме пажљиво слушаху, а игра беше такова у којој сам заповедао да сваки по нешто изврши н. пр. да седне, или да кукуриче, или да клечи и т. д. Кад је дошао ред на оног јогунастог, он дође к мени обореном главом, а по лицу сам познао да се покајао. „Теби нећу да заповедим, не волећу те што си ме онако увредио... одлази...“ Друга се деца отимаху да им што пре заповедим. Али јогунасто стаде плакати. „За што плачеш?“ упитам га. „Молим господине ја ћу остати затворен, никад више нећу вам рећи: нећу! „Е па кад се кајеш, ја ти праштам!“ И пружим му руку, он ми ју пољуби и тад му рекох да ми донесе чашу воде. О превелике радости! Као јелен, хитро ме послушао и од тог дана, никад није рекао: нећу.

Другом јогунастом детету рекох, да иде кући па да донесе књигу коју је заборавио. Он не хтеде ни кад му по други пут љутито рекох да мора. Он ми опет рече: нећу! Даље нисам хтео ништа говорити ни заповедати, а за таку маленкост већ сам се наљутио, али сам се окренуо и прибрао, а онда после мале почивке, узмем из катедре моју књигу, па му дам рекавши: „Ево ти Жарко моја књига, па пази, само ми чувај да не испрљаш, јер ја то ником не дајем у руке само сад теби. Ја нисам знао да ћеш ти мене тако увредити и рећи своје учитељу „нећу“.

Примио је од мене књигу, али с другим осећајима, јер то беше за њега почаст.

Ја пак да би га још боље убедио да га волећу, узмем шешир и онда заповедим благим речима Жарку да пази на мир, што он још није чинио. — Он се свесрдно примио те дужности. Кад сам ушао у школу, само је један био записан. Тога сам укорео, и рекао му да буде послушан па ћу га волети, а ако буде непослушан да га ни погледати нећу. Кад сам дошао к њему он ми се стаде молити, да га пустим кући да донесе књигу, јер га је Жарко записао што није знао шта греба читати. Ја га пустим. Одмах се и Жарко молио да га пустим. „Па ти си ми мало пре рекао да „нећеш“ — рекох ја... Молим... опростите... хоћу!“ Пустим и њега. И тај се

поправио, а ја сам у миру прошао. — Треће јогунасто девојче... које сам због непажње поставио да клечи... не хтеде ћутати ни кад сам јој рекао да ће бити затворена до подне.

Она је толико плакала, да се глас читачев није чуо. Ја опет викнух да ћути, но она још већма трљаше очи. Тад заповедих двојици од ученика да изађу пред њу и да виде шта она ради, (јер беше од мене окренута). Деца изиђоше пред њу па се стадоше смејати њој у лице, кад видеше да она ни сузе нема, већ се само прави да плаче. Тада јој рекох: „Зар те није срамота плакати?“ Она се разљути, оде на место, обуче се, узе књиге под пазухо, па се упути кући. Ја сам се уздржао, и ћутао, а кад је дошла близу врата, ја ју зауставих са речима: „Остани само да испишеш ма једну линију српског прописа па онда можеш ићи кући. Толико ћеш ваљда послушати твог учитеља!“ Она ме погледа, и врати се осрамоћена, али опет не хтеде писати. Сад се опет досетих. Одмах одем своме старијем колези, замолим га да дође к мени у школу. Он ми учини љубав. Деца се изненадише. Ево видите господине каквог имам ћака непослушног и јогунастог, не ће да ме слуша, што јој заповедам, хтела је да оде кући, а сад опет не ће да пише.“

Она стаде плакати. „А то се нисам од тебе надао Марија, да ћеш ти бити јогунаста и непослушна према своме учитељу, који те учи и мучи се да што лепо научиш. Ти си до сад била увек добра и послушна, а шта је сад? Но ти ћеш опет бити добра ја знам.... ајде моли твог господина за опроштење! „Хоћеш?“ „Хоћу!“ беше одговор, и јогунче изађе и одрешито рече: „Опростите... не ћу вас више увредити!“ и онда ми пољуби руку. Ово је био за њу час радости, а какове осећаје развија тренутак дечијег кајања, то само зна онај који је очима гледао. Ово су трајни утисци за облагорођење срца и душе детиње.

О СПОЈЕНО ОБРАЗОВАЊЕ УЧИТЕЉИЦА И ЗАБАВИЉА.

Кр. уг. министар богочасти и јавне наставе др. Јулије Влашић 30. јула о. г. бр. 40652 издао је наредбу, да се у држ. школи за образовање забавиља у Еперјешу од почетка ове школ. године 1897/8. и учитељице и забавиље образују. Ово спајање није само спољашње као што је то било у пожунској држ. препарандији, где су се једно време, — једне године примале ученице у учитељичку школу, друге године пак у школу за забавиље. У еперјешком заводу поред уједињеног наставног плана све ученице имају свршити четиригодишњи

течај, а по свршетку истога могу по вољи или околностима бити или забавиље или учитељице.

Неки мађарски листови радосно су поздравили ову новину, други опет мисле, да ће овим ујединењем како установа учитељица, тако и установа забавиља само штету претрпити. Спојен наставни план мора за собом повући или преоптерећење, или изображење учитељица не може остати на истој висини, или ће се може бити осетити и једна и друга незгода. Изображење забавиља ће на овај начин врло поскупити (место 2 г. 4) а свака забавиља-учитељица ће гледати да што пре дође до учитељског места, те ће се тако може бити баш најспособније снаге од забавишта отргнути. — Наставни план немамо, али смо добили општи распоред часова, те га и нашим читаоцима на увид стављамо.

Предмет		Разред				Број часова свега
		I	II	III	IV	
1	Наука вере	1		1		
2	Педагогијски предмети :					
	а) Познавање телесног живота, хигијена у забавишту и народној школи	2				2
	б) Духовни живот детета од рођења до зрелог доба		2			2
	в) Методика васпитања и наставе у забавишту и народној школи			3		3
	г) Историја педагогије обзиром на забавиште и народну школу				2	2
	д) Практично вежбање у забавишту и народној школи	3	3	4	4	14
3	Језици :					
	а) Мађарски језик и књижевност	3	3	3	3	12
	б) Немачки језик	2	2	2	2	8
4	Историја и устав	2	2	2	2	8
5	Математика	3	3	2	2	10
6	Природне науке :					
	а) Физика		2	2		4
	б) Земљопис	2	2	2	2	8
	в) Природопис и хемија	2	2	2		6
	г) Господарство и кућарство				2	2
	Број теоријских часова	20	22	23	20	85
7	Практичне вештине :					
	а) Певање и свирка	4	4	4	4	16
	б) Цртање и краснопис	4	4	2	2	12
	в) Женски ручни рад и рад у забавишту	3	3	2	2	10
	г) Игра и гимнастика	2	2	2	2	8
	Број ових часова	13	13	10	10	46
	Број часова свега	33	35	33	30	131

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Нека српска публика пресуди, би ли се могло овако што и код нас извести. П.

ПОСТУПАК ПРИ НАСТАВИ У ЧИТАЊУ И РАЗУМЕВАЊУ НЕДЕЉНИХ И ПРАЗНИЧНИХ АПОСТОЛА И ЕВАНЂЕЛИЈА.

Да би се ученици упознали са светом науком Спаситељевом и апостолском на црквеном језику, одређено је да се сваке недеље и празника, у народној школи на каталогу чита и тумачи апостол и еванђелије, што се тога дана у цркви чита. — Где је год могуће у старијим разредима, треба да се ово и преко недеље чини у часовима за науку вере одређеним. — За читање свагда се предузима онај апостол и еванђелије, које ће се тога дана у цркви читати, али им се одмах зада за домаће вежбање читање из апостола и еванђелија, за идућу недељу или за идући празник.

За ову наставу прописује се следећи поступак:

1. Учитељ позове сву децу на пажњу и каже им у кратко садржај еванђелија и од којег је евангелиста, те стојећи на катедри побожно и достојанствено прочита сам дотично еванђелије, а ученици устану и држећи књигу у руди прате учитељево читање, слушајући што учитељ на глас чита. Који ученици немају књиге и мањи само слушају.

2. Сад ученици сви посседају, а учитељ прозове једно дете из старијег разреда да на глас чита стих по стих из еванђелија. Сви други читају то исто из књиге, а који књиге немају слушају само.

3. Учитељ наводи децу да погоде значење поједине речи или смисао читаве реченице. Сваку непознату реч прибележе деца у свој речник заједно са њеним српским значењем.

4. За тим прозове учитељ још једног ученика, да прочита тај исти стих, други да прочита један стих даље, која пак деца немају књиге та се највише прозивљу, да погоде значење прочитане реченице.

5. Кад се овим начином све прочита, онда заповеди учитељ да један од бољих ученика прочита поново цело еванђелије без тумачења и испитивања.

6. Ако је у еванђелију приповетка или прича, онда се прозове једно дете да садржај њен својим речима каже, а сви се упуте да у цркви пазе, па ће то чути, и да пазе на проповед ако би је тога дана било, па ће то исто чути; затим да родитељима својима то еванђелије прочитају и то најпре на славенски, а за тим да га им и на српски приповеде или из књиге прочитају.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

7. Ако се у еванђелију налази поука, онда учитељ зада да ученици ту свету науку неколико пута прочитају, да код куће на памет науче, па да је за правило живота узму.

8. У сваком случају настојавати ваља, да се дотично еванђелије доведе у свезу с катихизисом и осталим учевним предметима из науке вере и да се деца по тој светој науци владају.

Приметити ваља да се за време ускршњег поста сваке недеље на каталогу и школи старијих ученика читају и разјашњавају страсна еванђелија са особитим обзиром на велики четвртак на литургији и на велики петак на вечерњу.

Апостол се чита на исти начин као и еванђелије, само се умају наредити одмах на каталогу или после повратка из цркве у школу, која ће деца следећег празника у цркви апостол читати, и такову децу ваља сваки дан и после школе и на часовима појања у читању и појању апостола вежбати, и то бива овако: Још у почетку године сви старији ученици науче апостол читати на једном малом апостоу н. пр.: божињем, пошто га најпре добро читати знају, науче од учитеља и појати га и то правилним ударањем гласа без неприродног и неупутног отезања самогласа. Кад се тако сва деца извежбају на једном апостоу, одреди учитељ двојицу који ће тај апостол код куће учити. Ове ученике учитељ првог дана препита и то само захтева првог дана да лепо читају, а кад се у читању извежбају, онда им покаже како се има тај апостол појати где подићи а где спустити гласом, побележи им места где се има отегнути, а где застати и покаже како се има довршити. У томе се деца вежбају све до празника употребљавајући своју сопствену књижицу. У очи празника донесе се апостол из цркве у школу и из тога дотично дете прочита пред учитељем апостол, па пошто учитељ покаже детету све што му је нужно, допусти се да дете однесе апостол кући и да се тога вечера и следећег јутра извежба у читању, па онда се на каталогу прочита сасвим онако, као што ће се у цркви читати.

В.

ДВАДЕСЕТПЕТОГОДИШЊИЦА УЧИТЕЉИЧКОГ РАДА.

Нимфадора Борђезић удата *Максимова*, срп. нар. учитељица у В. Бечкерекy, навршила је двадесетпету годину свога службовања лицем на дан св. Петке и тај знаменити дан свога живота прославила је свечано у скромном својем породичном кругу са својом најближом својом, пријатељима и друговима и другаркама, који са њоме за-

једно делају на пољу васпитања народног подмлатка. Заиста је то леп век; 25 година отправаљати теретни рад васпитача, вршити кроз толико година узвишени позив учитељски однеговав за то време 25 млађаних нараштаја народа свога, није тако лак рад и пред таким трудбеницима дужни смо се поклонити и захвални им бити, нарочито кад још узмемо у обзир, са каквим тегобама се има да бори један човек у животу своме у времену од 25 година, који се само за своје одржање брине, а шта тек претрпи човек, који је свој живот посветио срећи и напретку свога рода!

На дан св. Петке после св. литургије одржано је свечано благодарење у присуству ученика и наставника им, а после св. литургије учитељски збор на челу са својим управитељем г. Богданом Поповићем учинио је своје подворење слављеници на дому јој, где је управитељ био тумач жеља слављаничких садругова и садругарака, пожелив јој: да јој Свевишњи подари крепка здравља, како би још својим племенитим радом у просветном храму народном, око васпитања миле нам српчади, ширењем просвете у народу нашем, полажући тако станац-камен бољитку и будућности паћеничког народа српског, користила роду своме, коме је свој живот и тако посветила. Ове речи особито дирнуше срце слављеничино и не могаде се уздржати, а да јој задовољно лице не оросе сузе радоснице, које беху уједно излив захвалних осећаја, јер је одала хвалу Богу, што ју је удостојио своје милости, да је овај век у здрављу провести могла. Од стране овоместне опћине поздравио ју је опћински подпредседник г. Јован Рашковић желећи јој здравља и да је Бог поживи још много, на корист ове опћине, у којој је 25 година провела изводећи на пут нејаку српчад и отварајући умне очи подмладку овомесног срп. живља. У име месног свећенства г. Василије Лучић прот. капелан поздравио је слављеницу са жељом, да дочека у оваком здрављу и 50-годишњицу свога племенитог и родољубивог рада. У име ученика, које је слављеница за ових 25 година својим васпитачким и наставничким радом на пут извела, захвалила се гђца Софија Секулића некадања слављеничина ученица, а сада већ срп. нар. учитељица и пожелела јој дуг и срећан век на корист срп. народа и на понос свију некадањих јој ученица и ученика, којима је она одагнала „са чела облаке“ и не даде им у просијаке. Осим тога још многи пријатељи и знанци поздрављаше слављеницу желећи јој од Бога здравља и сретна живота.

Уважавајући корисни 25-годишњи рад поштоване слављенице

WWW.UNIBG

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

гђе Нимфадоре Максимове велимо јој, да и у будуће има на уму срећу и напредак свога милог рада, па да не клоне у своме родољубивом раду, него нека и надаље остане своме узвишеном позиву верна, па ће тако припомоћи да српско име и опет просија. Бог нека је још поживи много и дуго!

В. Бечкерек.

— Ћ.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД.

Az Egészség könyve, mindenkinek érthető tanítás az égeszség ápolásáról, írta *Dr. Békési Géza*, Budapest, Dobrowski és Franke kiadása, 1897. Ara 60 kr.

Књига ова угледала је света пре кратког времена и од вис. кр. уг. министарства унутрашњих дела окружницом под бр. 49208/1897. на распрос-тирање препоручена. Пре но што пређемо на саму садржину, да рекнемо неколико речи у напред. Као што се види из наслова књиге, у њој се говори о неговању здравља. Здравље је човеку најдрагоценије благо. Здрав човек радости живота безбрижно ужива, увек је способан за рад, у стању је да имање своје умножи, породицу да оснује и здраву децу да одхрани; а у старости својој у кругу деце и унучади завршиће живот свој са пријатним осећањем да је уживао овај живот, поштено радио, и здраву децу у добром стању оставио, којă ће му са љубављу и поштовањем сачувати спомен.

Како је према овоме жалосна судба болесног човека! Болестан човек пати се и телесно и душевно, а са њиме пати му и околина. Болесном човеку врло често досађују телесни болови, а душу му мучи, што живот не може да ужива, не може да ради, не заслужује те осиромаша, па му се и деца зло пате. Он не зна ништа да ужива, што другима радост прави, без воље је; немио према својима и према осталим људима, због чега га други људи избегавају. Болестан човек не може толико да ради колико здрав, те и не заслужује толико, — а троши више него здрав, на лекарије и лекара, — имање не може стећи, шта више болешћу и раном смрћу упропашћује своју породицу.

Дакле свакоме је у интересу да пази и све учини, како би у здрављу провео свој живот; шта више ово му је и дужност. Дужност му је да породицу сачува од оскудице и патње, а дужност му је да сачува живот, здравље и снагу и домовини својој, јер само радени, здрави људи подижу углед држави. Због болести се многи рад, многи новац изгуби, а са овим не само да болестан човек постаје сиромашнији, већ сиромашнија постаје и држава.

Колики је материјални губитак по државу, ако су јој здравствени одношаји рђави те много људи болују а многи и умиру, рачуном се јасно може показати. У Угарској у последњим годинама у средњу руку од сваке 1000 људи умре 30; дакле у округлом броју 450,000 људи. У Аустрији је нешто боље тамо од 1000 људи умрје 27, кад би тако било и код нас онда би са 50,000 људи мање умрло годишње, него што у ствари умире. Ако сад на сваки смртни случај рачунамо 20 болесника ($50,000 \times 20 = 1,000,000$),

онда на 50,000 самртних случајева долази 1.000,000 болесника. Ако узмемо да свака болест просечно 15 дана траје, а губитак у раду, као и издавања (на лекове и лекара) кад би дневно само 1 круну износио, била би свака болест губитак од 15 круна, 1.000,000 болести износило би 15.000,000 круна губитка. Дакле кад би здравствено стање у Угарској било слично Аустријском (где је исто, такође доста рђаво), држава би годишње 15.000,000 круна уштедела или са толико би више било имања у становника. А тек кад би тако повољни били здравствени одношаји код нас, као у Енглеској, где само 16 умре годишње од сваке 1000, дакле готово половина оног броја људи што код нас умире!

Ови бројеви уједно нам показују, да се болест да избећи, јер када би болест и рана смрт били такав „удар судбине“, који се не да избећи — као што многи мисле — онда би у свакој држави увек у једнаком броју боловали и умирали људи. Међу тим видимо, да у оним државама, где људи боље пазе на своје здравље и више бриге полажу, више новаца троше да им места здравија буду, много мање људи умире годишње, односно више њих остаре и број становника већма расте него ли у Угарској. Из овога и то видимо, да онај новац што га издамо за одржање свог сопственог здравља а за побољшање здравствених одношаја места, лепу камату доноси свакоме, јер тиме се сачувамо од издатака, која нам болести проузрокују, од губитка рада, а осим тога сачувамо се и од многих патња.

У Угарској и сама држава троши годишње стотине хиљада на поправку здравствених одношаја. И ако лагано, али здравствено стање државе напредује. 1880 је још 37 људи умрло од сваке 1000 у Угарској, док 1892. 32, 1893. 30, 1894. 30, 1895. само 29 људи. Међу тим ипак је здравствено стање у Угарској још увек много горе него у другим културним државама.

Само се онда можемо надати, да ће се здравље становника битно поправити, ако сваки човек буде настојао да сачува своје здравље, као и државу потпомагао у установама за одржање општега здравља.

У ту цел је и ова књига написана, па ово стоји од прилике и у уводу исте.

Цела књига подељена је на два дела. Први део говори о човечијим потребама у животу. Доста опширно о ваздуху, саставним му деловима, температури и т. д. За тим о води, даје нам упутство какву воду да пијемо, како да ју пречишћавамо; као најбољи филтрови важе данас мембране. Али и најбољи филтрови издаду, кад се употребљавају дуже времена, спомине разне врсте воде, особито хвали киселе минералне воде. Под III. расправља хранење и потребу хранења, а под IV. о храни како о биљној тако и о животињској, а по том и о зачинима за тим о кухинским судовима, при чем нам особиту пажњу обраћа на материју из којих су судови зготовљени, као и на последице ако се на то не пази. Одсек V. посвећен је оделу, а VI. стану, овде се опширно разлаже важност здравог стана, зидање куће, разни начини грејања и осветљења, а особито чисто држање стана. Под VII. а под насловом „занимање“ кратко али лепо се говори о потреби рада и одмора.

Други део је дужи од првог, обухвата 114 страна (од 71—185) а у њему нас писац упознаје са неговањем здравља, добрим и рђавим утицајима

на здравље, неколико страна посвећује заразним болестима и њиховом постанку; овде видимо, да је 1895. г. у Угарској само од дифтерије умрло 12,000 деце, а 25,000 у другим заразним болестима, ма да је иста година била једна од најздравијих. Одмах нас упознаје и са различитим начинима дезинфицирања; за тим прелази на поједине врсте заразних болести као: аспу, шарлах, тифус, богиње, овом приликом особито препоручује каламљење деце, и указује на истину, да од кад је исто законом прописано, врло су ретке богиње. О помоћи при несрећним случајевима, налазимо такође доста у књизи. Особито се наглашава и препоручује међу тим при свима случајевима, да одмах треба слати по лекара.

Најпосле у I. додатку (függelék) говори о нези и васпитању мале деце, а у другом додатку о нези болесника. — Желети би било да ову књигу што више њих прочитају.

Сомбор, августа 1897.

P.

НЕКРОЛОГ.

† **Григорије Надашки** учитељ у малом Бечкереку после дужег и тешког боловања преселио се у вечност 15. Новембра о. г. у 70. години живота свог. — Покојник је свршио подпуну велику гимназију у Дебрецину године 1848. — Године 1853/4. и 1854/5. свршио је редовно учитељску школу у Сомбору, и служио је за тим 42 године непрекидно као учитељ српске школе у Малом Бечкереку. Нека је вечна успомена овом добром и честитом старом српском учитељу!

† **Вук Димић** бивши учитељ на православној српској основ. ној школи у Босанском Новом, преселио се у вечност код својих родитеља у Новоме Саду. Оплакују га тужни родитељи и ојађена супруга гђа Меланија рођ. Андрејевић.

† **Милан Кобали** учитељ вежбаонице кр. учитељске школе у Загребу преселио се у вечност 19. дец. по нов. кал. у 58 години живота, после дуге и тешке болести. Сахрањен је 20 пр. месеца. Мир праху њиховом!

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

У сомборском православном српском забавишту, предузимају следеће молитве и песмице; Молитва Господња. Прокимени. 1. Буди Господи милост твоја. 2. Крепост моја и пјеније моје. 3. Појте Богу нашему појте. 4. Јако возвеличашасја дјела твоја. 5. Ти Господи сахраниши ни. 6. Спаси Господи људи твоја. 7. Господ крепост људем својим. 8. Помолитесја и воздадите. Тропари: божињни и цветни. Сви јазници. — Песме за певање: Обричем ти Боже благи. Благо нама птицама. Весело сам дете. Хајд на ноге хајд у школу. Голуб седи на стрејици. Ал се небо осмејива. Ми смо деца весела. Узо' деда свог унука. Ја сам Србин српски син. Ја сам млада српкиња. Дети чела малена. Већ се поља сва зелене. Ја сам млади занатлија. Тражила меда

челица мала. Kis katona vaguok én. — Игре: Ево нас, ево нас сви у колу. Полетела мала лапта. У колу се вртимо. Игра коло. Паун насе трава расте. Покрај пећи цица прела. Декламације: Волим сунце и пролеће. Радујте се јесен дође. Ко се боји сам у соби. Топлим си нас рухом. Кад улицом ти пролазиш. Кад у подне за ручком седимо. Ја сам Србин прави. Родо мила, родо бела. Мали мравак. Гледај гушче како плива. Питали су малог Симу. Ово вам је редуша. Врана гаче, ветар љут. У баштици под ружама. Ја сам човек но још мали. Ту је рода на кленеће. Ево имам уха два. Мајчица ме учи. Ево нам рода долеће. Кад народну песму чујем. Имам лутку тако лепу. Свако јутро умивам се. Живина (пи пи пи пи, бири бири). Дика ми је што сам увек. Данас моја лутка. Има дете у селу. Гушчарица. Да су мени коњи и колица. На прозору кавез стоји. Ја сам српче поносно. Из дивнога српског јата. — 1896/7. год. било је уписано 80 деце од тих је било муш. 35. женск. 45. Од тих је било 4 римокатоличке вере, а 1 лутеранске вере остали су пак све српчад православне вере.

Избори и постављања учитеља. Сава Николић у Српској Неузини; Милан Моцић у Српском Кретуру; Лазар Кекић у Чаковцу; Сава Канурић у Прњавору; Спасоје Томић у Бјелини; Петар Томић и Миливој Загорица прив. у Сентомашу; Светислав Јовановић у Уљми; Војин Жупански у Стоцу; Мирослав Атанацковић за сулента у Сомбору; Боривој Живковић у Бегечу; Михајло Предић у Срп. Ст. Мартону; Светислав Радојчић у Дињашу; Ђорђе Врбашки у Орловату; Душан Каленић у Чуругу; Петар Милетић у Срп. Чанаду; Радивој Коларић у Дeroњи; Мара Старчевића у Јамини; Јустина Дурса у Баваништу; Олга Дурса у Срп. Арадцу; Ирина Петровић у Саки; Софија Станковић у Доњој Нани; Јулијана Марић у Сурдуку; Катарина Ђорђевић у Гају; Катарина Ђурић и Софија Павковић у Мостару; Милица Момировић у Ашањи; Анђелија Бугарска у Бјелини; Вера Јагеровић у Раковцу; Вера Милашиновић у Сарајеву; Вукосава Милетић у Карловчићу; Драгиња Станивуковић и Катица Јорговић рођ. Бранкова у Срп. Кларији; Љубица Ползовић и Зорка Кронић на молски салаши. — Коста Јовановић пучки учитељ у Нештину равнајућим учитељем у истом месту; Адам Јовановић привр. учитељ у Брачевцима правим учитељем у истом мрсту.

Школство у Абисинији, француски писац Vignerac пише, да се у Абисинији и мушка и женска деца заједно уче и то у главном читању и писању. Полажење школа није обавезно. Обучавање у школама врше свештеници, и обично се предузима читање једино светих књига. У Абисинији се у опште не полаже много на просвету. Међу највишим чиновницима могу се наћи велике незналице, које само читати знају, а писање сматрају за велики труд те га и не уче.

Образовање народних учитеља. Чешки учитељи држали су 6 авг. т. г. скуштину у Буђејовицама, на којој је између осталих предмета учитељ Леглер читао расправу о реформи образовања народних учитеља. Он тражи да учитељи добију темељно образовање, које одговара њихову знамениту и узвишену позиву; основно васпитање ваља да се добије на потпуној средњој школи, а уз ову да се установи стручна школа, у којој би се изучавали ис-

кључиво предмети који су за учитељску службу потребни. У случају, да се то за сада не може остварити, то нека се течај учитељских школа прошири на пет година, а у учитељску школу да се примају само они ђаци, који су свршили потпуну грађанску школу или прва четири разреда које средње школе. Наставни план да се удеси тако, да оспособи ученика, да може продужити науку на вишим заводима. Да ученици уче стенографију, француски језик и ручни рад. Да се сузи обим оних наука које нису непосредно нужне за учитељско звање н. пр. економија, оргуљање и т. д. За учитеље учитељских школа да се постављају људи, који су одлично службовали на основним и грађанским школама и показали се достојнима за дотична места. На вежбаонице да се не постављају подучитељи и привр. учитељи. Учитељске школе да буду узорне како у погледу зграде тако и у погледу унутрашњег уређења. Не треба оснивати интернате. Дотле док учитељи не буду свршавали потпуни течај средње школе и поред ње установљену стручну школу, треба се старати, да се отварају прикладни течајеви за учитеље на високим школама. Да се у будуће нико не припушта испиту за учитељско оспособљење без сведоштва зрелости, стечене на којој учитељској школи. „Н“.

Р А З Н О.

Пренос земаљских остатака Вука Ст. Караџића из Беча у Београд. Указом Њ. Величанства краља Србије Александра I. наређено је, да се земни остаци препородиоца српске књижевности, славног Вука Ст. Караџића, пренесу из бечког Сан-Марксова гробља у Београд. Извршење овога указа поверено је било Српској Краљевској Академији. Пренос костију Вукових обављен је свечано 30. септембра о. г. којег је дана приспео тужни спровод у Београд, где се и обавила сахрана и то код Саборне београдске цркве. Опело је обавило само Њ. Високопреосвештенство АЕ. и Митрополит Михаил с многим свештеницима. Свакоме су познате велике заслуге Вукове, за српски језик и српску књижевност. Њему имамо захвалити, што је језик народни постао књижевним језиком Срба; њему имамо захвалити, што се данас хвалимо и поносимо најсавршенијим правописом међу просвећеним народима Европе; њему имамо захвалити, што је почео прикупљати народно благо (песме, приче, пословице и обичаје), по којему нас данас уважавају сви просвећени народи нашега континента; најзад њему имамо захвалити на скупљању старих српских писаних и штампаних споменика (Србуља), које просуше много светлости на прошлост српске књиге и просвете. Па и српска основна школа не може заборавити Вука због једне му услуге, коју је специјално њој учинио, а та је, што је 1827.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

године написао и издао свој „*Први српски буквар*.“ Пренос Вукових костију прослављен је не само у Београду, већ тако рећи у целој Српству. Ко год није могао поћи на прославу у Београд старао се да и дома прослави овај знаменити дан. И сомборске српске учитељске школе нису пропустиле прославити овај дан. На здању мушке учитељске школе вила се реченога дана црна застава, а у великој дворани женске учитељске школе, у којој су скупљени били управитељ и наставници обе учитељске школе с приправницима и приправницама, одржана је догађају сходна, скромна свечаност. Том приликом је управитељ оба ова завода г. *Никола Ђ. Вукићевић* држао језгровити говор о Вуку Ст. Караџићу. После њега говорио је о делању и заслугама Вуковим на пољу српске књижевности и просвете приправник IV. године *Душан Живић*. Иза тога сљедовале су још неке декламације, и на послетку је ова свечаност појањем завршена била. — Слава оцу новије српске књижевности Вуку Ст. Караџићу! Слава и хвала му!

И.

Св. Синод. Његова Светост Патријарх Георгије, сходно високој одлуци Његова Величанства краља, сазвао је био високопреосвештену господу епископе у синодска заседања, која се сматрају као продужење синодског рада од јула месеца т. г. Св. Синод продужио је своја заседања 24. новембра и у својим седницама, попунио је и обудовљену епископску катедру будимске дијецезе, изабравши за епископа досадањег администратора и патријарашког мандатара исте дијецезе, високопречасног господина беоцинског архимандрита *Лукијана Богдановића*. Од свега срца се радујемо што ће на епископски престо будимске епархије сести тако достојна личност, која ће у сваком погледу и моћи и хтети послужити на благо св. цркве и поверене му пастве духовне. У то име поздрављамо високопречасног господина архимандрита *Лукијана* желећи, да му преблаги творац небески подари дуга века и здравља, а поред тога и крепости, да у великом делу апостолске службе, до конца века свога послужи на славу Божију и св. цркве и на корист православног српског народа ондашњег, који у њему види свога оца и бранитеља. Живео!

И.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

У *Мехали* код Темишвара тражи се учитељ. Плата је 500 фор., за писаћи прибор 10 фор., за шк. послугу 24 фор., за повторну школу 40 фор., 6 хв. дрва за себе и за школу, 4½ ланца земље и врт ван села, на које учитељ све терете сноси, и слободан стан; ако се оснује певачко друштво дужан ће бити уз поменућу плату и хороваћке дужности обављати и перовоћке послове вршити. Молбенице ваља до конца децембра послати општинском председништву.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ.

„Орао“ велики илустровани календар за 1898. годину уз сарадњу ерских књижевника уређује Паја Марковић Адамов. Издање ерске књижевнице Јована Радака у В. Кикинди. Цена једна круна или 50 новчића. Овај највећи ерски календар доноси врло лепе две насловне дивот слике Стевана Шупљика војводе ерског и Јосифа Рајачића патријарха ерског. Календар је врло лепо чисто и на финој хартији штампан у књижари Јована Радака. Дели се на два дела. Први део садржи у себи обични месецослов за 1898. и друга у календар спадајућа обавештења. Други је део забавни са сликама и животописима народних добротвора Барона Милоша Бајића Барадинска, и Јована М. Павловића. Даље следеју поуке о пчеларству; Успомене из Историје (1848. године), вођарске, ратарске и виноградарске поуке и т. д. — Између ових одабраних и користних поука налазе се слике народних добротвора Кузмана и Емилије Мунчић; принца Јосифа Батембершког и супруге му Ане кнегињице црногорске; Никанора Поповића епископа Темишварског и Јована Мишковића ерског генерала и многе друге лепо израђене предјелне слике.

„Велики Орао“, илустровани ерски народни календар за просту 1898. годину уз припомоћ ерских књижевника уређује Андрија Матић гимн. професор. Издање ерске књижаре и штампарије браће М. Поповића у Новом Саду. Цена је 50 новчића или 1 динар.

„Правда и Слобода“ или тестаменат владике Његуша написао Никола Мусулини учит. Књига је ова велика 19 печатаних табака, и према томе, као и према њеној садржини: цена је 3 динара или 3 круне. за учитеље и и ђаке по 2. кр. или 1. фор. (без рабата). Може се добити код писца, или преко оvd. књижара. Ко пошале новац за 10 књига, добија једанаесту за труд. Поруцбине се шаљу само за готово.

Легопис Матице Српске уређује Милан Савић. Књига 192. 1897. Свеска четврта. Цена 70 новч.

У књигама за народ што их издаје Матица Српска из задужбине поч. Петра Коњевића изашле су следеће свеске; св. 70. *Из школе у живот* од Амалије Бајиш прерадила и за ерскиње удесила Даница Чакловићка, III. — св. 71. *Народне приповетке* скупно Владимир Красић II. — св. 72. *Приповетке за децу* дражђанског учитеља Видемана превео Ђорђе Глибоњски. Свака од ових свезака стаје 10 новч.

Мирко и Павао ерској младежи приповеда Душан Ђурић ерски учитељ у Осеку. Друго попуњено и поправљено издање. Издање ерске књижевнице Јована Радака у Вел. Кикинди. Цена 30 новч.

Озбиљно опомињемо наше дужнике, да свој дуг код администрације овога листа што пре подмире, јер се иначе мора приступити другим мерама, да администрација дође до новца који се на дугу налази.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ћ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА и СИНА у Сомбору.